

POLİTİKA ÖZETİ

SURİYE: DERİNLEŞEN KRİZİN ORTASINDA YEŞEREN UMUT *Siyasi Geçiş Sürecinde İnsani Durum*

Tarih: 25 Aralık 2025

Yayınlayan: Dünya Doktorları (DDD) / Médecins du Monde (MdM) Türkiye

Hedef Kitle: AB Kurumları, Donör Devletler, BM Kuruluşları, Cenevre ve Brüksel merkezli İnsani Yardım Aktörleri ve Diplomatik Aktörler

1. ÖZET

Suriye'deki siyasi geçiş süreci, insani koşulları istikrara kavuşturmak ve daha derin bir sistemik çöküşü önlemek için kısa ve son derece kırılabilir bir fırsat penceresi sunmaktadır. Ancak mevcut finansman eğilimleri, insani yardım kapsamının daralması ve sağlık sisteminin kırılabilirliği, siyasi geçişin insani açıdan ciddi bir gerilemeye dönüşmesi riskini artırmaktadır.

Başta sağlık, beslenme ve ruh sağlığı alanları olmak üzere, acil, öngörülebilir ve esnek insani yatırımlar hayata geçirilmediği sürece; bu geçiş süreci Suriye halkı için ne istikrar, ne koruma ne de insan onuruna yakışır yaşam koşulları sağlayabilecektir.

2. ACİL EYLEME GEÇMEK NEDEN ÖNEMLİ?

Uluslararası politika ve finansman tartışmalarında Suriye, giderek "geçiş sonrası" ya da "iyileşmeye yakın" bir bağlam olarak çerçevelenmektedir. Ancak Dünya Doktorları'nın 2025 yılında farklı vilayetlerde yürüttüğü çok sektörlü ihtiyaç değerlendirmelerinden elde edilen saha bulguları, bu varsayımı açık biçimde sorgulamaktadır.

Sahada yaşananlar bir kriz sonrası toparlanma değil; aksine aşağıdaki unsurlarla tanımlanan yüksek riskli bir geçiş sürecidir:

- Kamu hizmetlerinin hızla çökmesi,
- Sağlık hizmetlerinde STK'lara aşırı ve sürdürülemez bir bağımlılık,
- Hizmet altyapısı hazır olmadan hızlanan geri dönüş baskıları,
- İnsani yardım finansmanında belirgin düşüş.

Siyasi beklentiler ile sahadaki insani gerçeklik arasındaki bu derin uyumsuzluk, acil ve kararlı bir politika ve finansman düzeltmesini zorunlu kılmaktadır.

3. SAHADAN TANIKLIKLAR: KARAR VERİCİLERİN GÖZ ÖNÜNDE BULUNDURMASI GEREKENLER

Aşırı Baskı Altında Bir Sağlık Sistemi

- Ücretsiz sağlık hizmetleri, büyük ölçüde kamu sistemleri tarafından değil, STK'lar tarafından desteklenen birinci basamak sağlık hizmetleriyle ayakta tutulmaktadır.
- Araştırmaya konu olan bölgelerin çoğunda hanelerin %70'i temel ilaçlara ücretsiz bir şekilde erişememektedir.
- Tanı/teşhis kapasitesi kritik düzeyde sınırlıdır (röntgen, laboratuvar testleri, ruh sağlığı hizmetleri).
- Kuzeybatı Suriye'de fon kesintileri, sağlık tesislerinin %65'ine varan oranlarda kapanmasına yol açmıştır.

→ Sonuç / Etki:

Sağlık sistemleri; siyasi, ekonomik ve zorla yerinden edilme kaynaklı şokları aynı anda absorbe etmeye çalışmaktadır. Finansmanın daha da daralması, doğrudan önlenebilir hastalıklara ve aşırı ölümlere yol açacaktır.

Anne, Yenidoğan ve Çocuk Sağlığı Göstergeleri Sistemik Bir Çöküşe İşaret Ediyor

- Bazı bölgelerde %32'ye varan gebelik kaybı oranları, işleyen bir sağlık sistemiyle bağdaşmamaktadır.
- Doğum sonrası bakım kapsamı, özellikle kıyı vilayetlerinde alarm verici düzeyde düşüktür; yeni annelerin üçte ikisi hiçbir doğum sonrası bakım hizmeti almamaktadır.
- Bebek takibi ve beslenme destekleri düzensiz ve yetersizdir.

→ Sonuç / Etki:

Erken yaşam döneminde ölüm oranları ve uzun vadeli engellilik riskleri artacak; bu durum, orta vadeli her türlü istikrarlaştırma gündemini temelden zayıflatacaktır.

Gıda ve Beslenme Güvencesizliği Kronik ve Yapısal

- Küçük çocuklu haneler arasında gıda güvencesizliği yaygındır.
- Terapötik beslenme hizmetlerine erişim son derece sınırlıdır.
- Gıda ve nakit destek programlarının kapsayıcılığı son derece düşüktür.

→ Sonuç / Etki:

Beslenme, ikincil ya da geçici bir destek alanı olarak ele alınamaz; hayat kurtaran ve istikrarı sağlayan temel bir müdahale aracıdır.

Ruh Sağlığı İhtiyaçları Yaygın ancak Göz Ardı Edilmekte

Psikolojik sıkıntı, ülke genelinde bir halk sağlığı krizine dönüşmüş durumda; ancak buna karşın büyük ölçüde tedavisiz kalmaktadır.

- Araştırmaya konu olan bölgelerde yetişkinlerin yarısından fazlası psikolojik sıkıntı yaşadığını bildirmektedir.
- Uzmanlaşmış ruh sağlığı ve psikososyal destek (MHPSS) hizmetlerine erişim %5'in altındadır.
- Topluluk temelli baş etme mekanizmaları ciddi biçimde aşırı yük altındadır.

➔ Sonuç / Etki:

Karşılanmayan ruh sağlığı ihtiyaçları; toplumsal uyumu, toparlanma kapasitesini ve koruma çıktılarının tamamını aşındıracaktır.

Geri Dönüşler Hizmetlerden Daha Hızlı İlerlerken, İnsani Yardım Alanı Daralıyor

Siyasi söylemler istikrara işaret ederken, insani yardım kapsamı fiilen daralmaktadır.

- Yerinden edilme bağlamlarında azalan yardımlar, geri dönüş niyetlerini artıran temel etkenlerden biri hâline gelmiştir.
- Buna rağmen güvenlik riskleri, yıkılmış konutlar ve temel hizmetlerin yokluğu, geri dönüşlerin önündeki başlıca engeller olmaya devam etmektedir.

➔ Sonuç / Etki:

Hizmetlerin eş zamanlı olarak yeniden tesis edilmediği erken ya da baskı altındaki geri dönüşler, ikincil yerinden edilmelere ve yeni koruma krizlerine yol açma riski taşımaktadır.

4. POLİTİKA ÖNERİLERİ

Siyasi geçiş sürecinin Suriye halkı için somut bir hayatta kalma ve toparlanma sürecine dönüşebilmesi amacıyla Dünya Doktorları; AB kurumlarını, donör devletleri ve BM kuruluşlarını aşağıdaki adımları atmaya çağırılmaktadır:

a. Sağlık, İstikrarlaştırmanın Temel Önceliği Olarak Ele Alınmalı

- Birinci basamak sağlık hizmetleri, temel ilaçlar, tanı kapasitesi ve sevk mekanizmaları için ayrılan fonlar korunmalı ve genişletilmeli.
- Geçiş sürecinde daha fazla sağlık tesisinin kapanması önlenmeli.

b. Anne, Yenidoğan ve Çocuk Sağlığı Güvence Altına Alınmalı

- Anne, yenidoğan ve çocuk sağlığı hizmetleri toparlanma sürecinin ikincil unsurları değil, hayat kurtaran temel müdahaleler olarak önceliklendirilmeli.
- Acil obstetrik bakım ve doğum sonrası izlem hizmetlerine yatırım yapılmalı.

c. Gıda ve Beslenme Yardımları Artırılmalı

- Gıda, nakit ve terapötik beslenme programlarının kapsama alanı genişletilmeli.
- Beş yaş altı çocuklara, hamile ve emziren kadınlara öncelik verilmeli.

d. Ruh Sağlığı ve Psikososyal Destek, İnsani Müdahalelerin Merkezine Entegre Edilmeli

- Ruh sağlığı ve psikososyal destek bileşenleri, fonlanan tüm birinci basamak sağlık hizmetlerine entegre edilmeli.
- Aile ve sosyal ağlara aşırı bağımlılığı aşacak şekilde, etkili ve sürdürülebilir sevk mekanizmaları güçlendirilmeli.

e. Savaşta "Görece Daha Az Etkilendiği" Düşünülen Bölgelerin Çok Erken Şekilde Öncelik Dışı Bırakılması Anlayışına Direnilmeli

- Tartus ve Lazkiye gibi Suriye genelindeki vilayetlerde derinleşen insani yardım boşlukları yeniden ele alınmalı.
- İnsani yardımların, algılara değil ihtiyaca dayalı olarak tahsis edilmesi güvence altına alınmalı.

f. Geri Dönüşlerin Güvenli, Gönüllü ve İnsan Onuruna Yakışır Olması Sağlanmalı

- Geri dönüşle ilişkin politika ve uygulamalar, hizmetlerin sahadaki gerçek hazırlık düzeyiyle uyumlu hâle getirilmeli.
- Geçim kaynakları, barınma rehabilitasyonu ve temel hizmetlere yatırım yapılmalı.

5. SONUÇ: "Siyasi Geçiş Tek Başına İnsani İhtiyaçları Çözemez"

Suriye'deki siyasi geçiş süreci tarihsel bir fırsat sunmaktadır; ancak bu fırsat, temel hizmetlerin çöküşü nedeniyle giderek zayıflatılmaktadır. Suriye henüz bir toparlanma bağlamı değildir. Sürekliliği olan, esnek ve güçlü bir insani müdahale hayata geçirilmediği takdirde, bugün karşılanmayan ihtiyaçlar geri döndürülemez krizlere dönüşecektir.

AB kurumları, bağışçı hükümetler ve BM kuruluşları; bu dar fırsat penceresi kapanmadan önce politika, finansman ve diplomatik yaklaşımları sahadaki gerçeklerle uyumlu hâle getirme konusunda belirleyici bir sorumluluğa sahiptir.

REFERENCES

- Dünya Doktorları/Médecins du Monde Türkiye (2025) “Multisectoral Needs Assessment: Syria After the New Order: Quo Vadis? – IV”, November 2025. Retrieved from: <https://dunyadoktorlari.org.tr/en/publication/multisectoral-needs-assessmentsyria-after-the-new-order-quovadis-ivnovember-2025/>
- Dünya Doktorları/Médecins du Monde Türkiye (2025) “Multisectoral Needs Assessment: Syria After the New Order: Quo Vadis? – III”, October 2025. Retrieved from: <https://dunyadoktorlari.org.tr/en/publication/multisectoral-needs-assessmentsyria-after-the-new-order-quovadis-iiiioctober-2025/>
- Dünya Doktorları/Médecins du Monde Türkiye (2025) “Multisectoral Needs Assessment: Syria After the New Order: Quo Vadis? – II”, September 2025. Retrieved from: <https://dunyadoktorlari.org.tr/en/publication/multisectoral-needs-assessment-syria-after-the-new-order-quovadis-ii-september-2025/>
- Dünya Doktorları/Médecins du Monde Türkiye (2025) “Multisectoral Needs Assessment: Syria After the New Order: Quo Vadis? – I”, June 2025. Retrieved from: <https://dunyadoktorlari.org.tr/en/publication/multi-sectoralneeds-assessment-syria-after-the-new-order-quo-vadis-i-june-2025/>
- Dünya Doktorları/Médecins du Monde Türkiye (2025) “Intentions of IDPs in Northwest Syria to Return to Their Hometowns”, February 2025. Retrieved from: <https://dunyadoktorlari.org.tr/en/publication/needsassessment-intentions-of-idps-in-northwest-syria-to-return-to-their-hometowns/>

DÜNYA DOKTORLARI HAKKINDA

Dünya Doktorları (DDD), silahlı çatışmalar, şiddet, doğal afetler, salgın hastalıklar, kıtlık, yoksulluk ve sosyal dışlanmadan etkilenen toplumların sağlık hizmetlerine evrensel erişimini destekleyen, Türkiye merkezli bir sivil toplum kuruluşudur.

DDD; Türkiye’de Hatay ve İzmir başta olmak üzere, yerinden edilmiş toplumların ihtiyaçlarına yanıt vermek amacıyla birinci basamak sağlık hizmetleri, ruh sağlığı ve psikososyal destek ile koruma alanlarında insani projeler yürütmekte; dünya genelinde kırılgan durumdaki toplumların sağlık ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalarını sürdürmektedir.

Uluslararası Dünya Doktorları (*Médecins du Monde*) Ağ’ının 16. üyesi olan DDD, faaliyet gösterdiği bölgelerde insani krizlere krizin merkezinden yanıt vermekte; etkilenen nüfuslar için uzun vadeli ve sürdürülebilir sağlık hizmetlerinin sunulabilmesi amacıyla gerekli sağlık altyapısını güçlendirmektedir.

DDD, Suriye’deki çalışmalarına 2018 yılında başlamış; 2011’de patlak veren savaş nedeniyle yerinden edilen kişilere yönelik olarak birinci basamak sağlık hizmetleri, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, ruh sağlığı ve psikososyal destek ile sosyal koruma hizmetleri sunmuştur.

Suriye’de 14 yıldır süren çatışmalar boyunca DDD, savaşın yıkıcı etkilerinden etkilenen nüfusun sağlık hizmetlerine ve insani yardıma erişimini sağlamak amacıyla çok sayıda tıbbi ve insani faaliyet yürütmüştür. Bölgede çatışan çok sayıda aktörün varlığı, kaynaklara erişimdeki kısıtlar, sağlık çalışanları ve sağlık tesislerine yönelik doğrudan saldırılar ile artan ihtiyaçlar; insani müdahalenin son derece karmaşık ve zorlu koşullar altında yürütülmesine neden olmuştur.

DDD, Suriye’de savaştan etkilenen insanların sağlık hizmetlerine erişimini güvence altına almak amacıyla, Halep’te dokuz, İdlib’de ise üç sağlık merkezi üzerinden doğrudan ya da yerel ortaklıklar aracılığıyla insani yardım faaliyetlerini sürdürmektedir.